

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMRIR TEDOLDI
Tisk. Marioni - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEFSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 400 lir -
letna 700 lir - Za inozemstvo:
polletna 700 lir - letna 1200 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 30 lir

Leto XV - N. 16 (309)

Udine, 15. Septembra 1964

Izhaja vsakih 15 dni

OB DVAJSETI OBLETNICI STRAHOTNEGA POŽIGA

NEM AHTNA FOJDE

Nepopisen pokol v Torlanu v Krnahtski dolini - Obupen beg ljudi iz požganih vasi pred nacifašisti - Obnova

Med to zadnjo vojno je prebivalstvo Furlanske Slovenije in oboronkov jezikovno mešanih občin « Pedemontane » še prav poseben trpel.

U tem govorimo danes, ko praznujemo dvajseto obletnico uporniškega gibanja, ki je imelo prav v Furlanski Sloveniji in v jezikovno mešanih krajih globoke korenine in o katerem je v zgodovini pisano med najlepšimi stranmi.

Dne 25. avgusta 1944 je dolga vrsta oklopnih voz esesovcev in fašistov vdrla, potem ko so partizani hrabro odbili vlasovske Kozake, v Torlan, kjer so iz masčevanja pustošili, požigali in nazadnje, strašno je povedati, v nekem hlevu zažgali živih 36 ljudi, med njimi ženske in otroci. Ko so opravili svoje masčevalno delo, so se oklopni vozovi oddaljili.

V dneh 26. in 27. so Kozaki skušali razbiti odporniško gibanje. V dneh 28., 29. in 30. avgusta borba na tem področju nadaljuje.

Dne 31. avgusta je odločilen dan za neustrašne partizane, ki so po dveh urah boja zavzeli Neme in tam takoj na sedežu občine razobesili zastavo svobode.

Na ta način se je moglo ustvariti področje brez sovražnikov, takozvana « Zona Libera Orientale » (vzhodno osvobodeno ozemlje), ki je segalo od Čedadu do Breginja in Čente.

Osvobodeno ozemlje — neke vrste mala partizanska republika — je bilo sovražniku gotovo

napoti zaradi svoje gospodarske, strateške in logistične važnosti. Zato je dne 27. septembra 1944. leta na vse zgodaj 30 tisoč Nemcev — dve diviziji — koncentrično napadlo osvobodeno ozemlje. Borba je bila še prav posebno ostra v Sedigli pri Čenti in v Nemah pri cerkvi sv. Marije « Bandimjice ». Partizani — Garibaldinci, Osopovci in tud. Slovenci — čeprav jih je bilo dosti manj in čeprav so bili slabše oboroženi, so se borili zares pogumno, da bi preprečili vdor sovražnika.

Samo okoli 20. ure se je sovražniku posrečilo prodreti v dolino Grivo in tako obkoliti Fojdo.

Partizani so zapustili Neme jutraj 28. septembra 1944, potem ko so se vsi oddelki borcev za svobodo usmerili proti Krnici in Tipani in tako je bila borba za obrambo osvobodjenega ozemlja končana.

Sovražnik se je ob koncu bitke še enkrat kruto masčeval. Znesel se je nad vsem, kar mu je prišlo pred oči: nesreča in smrt sta prežali povsod. Bilo je zares divje masčevanje: ubijanje, posiljevali so žene in dekleta, masovne aretacije in potem deportacije v nemška koncentracijska taborišča.

Vasi Neme, Ahten, Fojda in Sedigla so se spremenile v toliko grmad: bil je apokaliptičen prizor.

Več dni so se neizprosni plameni dvigali visoko iz hiš in barvali v nesrečnih nočeh s svojimi

odsevi doline in bližnje gore.

V onih strašnih dneh razdejanja in smrti so ljudje iz tistega, ki je bilo osvobodeno ozemlje, bežali, zapuščali so svoje vasi in niše, da ne bi živeli v strahu, da se bo nad njimi še enkrat masčeval sovražnik.

Begunci so mučno stopali po nešteun cestah, največ proti slovenskim hribovskim vasedem, in nosili v rokah ali na hrbtu kakšen kos hišne opreme ali vrečo živeža.

Možje in žene so imeli ugasle oči in otroški obrazi so bili prestrašeni in nakremženi, a v srcu vseh je v tistih strašnih urah živel up, da se bodo vrnili, kajti « čutilo se je », da se bo vojna kmalu zmagoslavno končala.

In tako je tudi bilo: fašiste so premagali hrabri partizani in ljudje so se vrnili na svoje domove, da so v miru obnovili svoja ognjišča in šli življenju naproti v polni svobodi in z resnimi nameni.

Po dvajsetih letih se spominjamo vseh mrtvih in živih, ki so prispevali k zmagi in k napotku do socialne pravice in napredka.

OROLI PO NAŠIH VASEH

V ŠENLENARŠKI DOLINI JE TREBA MARSIKAJ UREDITI IN NAREDITI

Predvsem izpopolniti cestno mrežo, posebno tisti del, ki veže Sv. Lenart s Staro goro - Postaviti industrijske obrate in pospešiti turizem - Znamenitosti v podutanski cerkvi

Spet smo se povrnili v te kraje z upanjem, da bomo videli kaj novega ali da bi nam dalo vsaj vtis, da se je videz šenlenarške doline kaj spremenil, seveda na boljše. Pa ni bilo tako: nič ali skoraj nič se ni spremenilo in nikjer ni bilo najmanjšega sledu o kakšni ekonomski ali socialni obnovi, posebno ne v bolj visoko ležečih vaseh, ki so se zdele tako strašno zapuščene.

Ko smo prišli na Staro goro, smo videli, da je tudi tukaj vse po starem. Vedeli smo za velike načrte, ki so jih imeli v programu, da bi izboljšali in ocepili okolično svetišča, katerega obiskujejo nešteti romarji tudi iz onkraj meje in celo iz zelo oddaljenih krajev, a vsi ti lepi načrti so ostali, kot se pravi, na mrtvi točki. V teh načrtih je bilo predvideno tudi razširjenje prostora za parkiranje avtomobilov pod svetiščem in gradnja velikega hotela za romarje, ki prihajajo vsako leto v vedno večjem številu na Staro goro (samo lansko leto je bilo tu nad 7 tisoč porok, romarjev pa je bilo več kot 200 tisoč).

Nad nečim smo pa obstremeli. Predno smo prišli na Staro goro smo zagledali na naši desni veliko reklamistično tablo z napisom: « Visitate le Valli del Natissone » (Obiščite Nadiške doline).

Ne vemo, če so postavili tja tisto tablo pomotoma. In veste zakaj? Kdor hoče kreniti od tu v Nadiške doline peš ali pa z motornim vozilom, bi moral iti po izredno slabi in celo nevarni cesti, ki pelje iz Stare gore proti Jagnjedu in nato v Utano in Sv. Lenart. Ta cesta je tako strašna, da bi po njej mogli voziti kvečjemu tanki, ne pa motorji in avtomobili.

Med vasjo Utana in Sv. Lenartom smo zagledali traso neke nove ceste, ki pa je bila že vsa prerasčena s travo in frato. Tu so pred leti začeli z gradnjo nove ceste, ki so jo, ne vemo iz katerih razlogov, potem opustili.

Pogled na cerkev v Subidu nad Ahtnom, ki so jo zažgali Nemci leta 1944, ko so napadli Zahodno svobodno ozemlje

DNE 27. SEPTEMBRA: PROSLAVE

20 letnice svobodnega ozemlja

V nedeljo dne 27. septembra se bodo vršile v Nemah, Ahtnu in Fojdi proslave dvajsetletnice epičnih partizanskih bojev, ko so Nemci iz masčevanja zažgali, kot je to opisano na drugem mestu časopisa, Neme, Ahten in Fojdo. Istčasno se bodo spomnili obstoja Vzhodnega osvobodjenega ozemlja, kjer se nahajajo ti trije veliki centri.

Proslave se bodo vršile pod okriljem pokrajinskega A.N.P.I. iz Vidma (Associazione Nazionale Partigiani Ita-

liani - Nacionalna zveza italijanskih partizanov), A.P.O. (Associazione Partigiani Osoppo - Zveza partizanov Osoppo) in občinskih uprav zgoraj navedenih krajev. Program bo sledeč:

Nedelja, 27. septembra 1964:

V NEMAH ob 9. uri: srečanje oblasti in partizanov. Pozdrav župana iz Nem in uradna komemoracija. Po opravljeni ceremoniji odhod proti Ahtnu preko prelaza Monte Croce.

V AHTNU ob 10. uri: shod in pozdrav župana, nato govor dr. Alfreda Berzantija, predsednika deželne vlade, nakar odhod v Fojdo.

V FOJDI ob 11. uri: pozdrav župana iz Fojde in zaključni govor predsednika vsedržavnega A.N.P.I., poslanca Arriga Boldrinija (Bulow), nosilca zlate medalje za partizansko hrabrost.

V soboto 26. in nedeljo 27. septembra zvečer bodo po gričih in hribovih « Vzhodnega svobodnega ozemlja » zažigali kresove in metali trobarvne rakete v spomin padlim za svobodo. Priporoča se, da vsi udeleženci prineso s seboj malico, hrana pa se bo na vsak način dobila tudi v vseh okoliških gostilnah.

Partizani iz bližnjih in daljnih krajev, ki se bodo udeležili proslav, naj ne prinašajo s seboj, kot je bilo dogovorjeno med ustanovami, ki so dale pobudo za proslave, partizanskih rut, ampak samo značko ali pa trobarvni trake.

Trake in značke lahko nabavite na pokrajinskih in občinskih sedežih A.N.P.I. in A.P.O.

Zastave naj bodo le tiste od Zvez in partizanskih formacij.

Predvideva se, da se bodo udeležili proslave, poleg domačega prebivalstva in okoliških krajev, tudi zastopniki dežele in pokrajine, tudi zastopniki stavniki občinskih oblasti s svojo za stavo iz vseh občin dežele Furlanije Julijske Benečije ter predstavniki sednje Slovenije.

Mesto Videm bo prisotno s svojim praporom, ki je odlikovan z zlato medaljo za partizansko hrabrost.

KRATKE NOVICE

ITALIJANSKI MINISTER za zunanjo trgovino Bernado Mattarella je prispel s posebnim letalom v Zagreb. Kot gost Zveznega izvršnega sveta se je pogovarjal z jugosl. predstavniki o možnostih nadaljnjega razvijanja ekonomskih odnosov med Jugoslavijo in Italijo Med bivanjem v Zagrebu si je Mattarella ogledal tudi jesenski velesejem.

PREDSEDNIK TITO in predsednik državnega sveta Romunske ljudske republike Dej sta svečano odprla dela pri gradnji hidroenergetskega in plovnega sistema Džerdap s tem, da sta odkrila spominsko ploščo na mestih, kjer bodo pričeli graditi ogromen jez, t.j. pri jugoslovanskem kraju Sip in romunskem kraju Gura Vali.

COMUNICATO

Il Tribunale Speciale per la Sicurezza Pubblica con propria sentenza ha condannato alla pena capitale, perchè appartenenti attivi a gruppi di banditi, parteciparono direttamente a crimini compiuti, i seguenti:

1. PETRUCCO Osvaldo, classe '16 da Cavasso
2. BERNARDO Michele, classe '26 da Cavasso
3. PARMESAN Bruno, classe '25 da Cavasso
4. MARALDO Fortunato, classe '21 da Cavasso
5. PONTELLO Vincenzo, classe '18 da Cavasso
6. BERNARDON Osvaldo, classe '16 da Cavasso
7. BERNARDON Reno, classe '26 da Cavasso
8. SERENA Renzo, classe '25 da Cavasso
9. LOVISA Francesco, classe '23 da Cavasso
10. IURI Lino, classe '21 da Butrio
11. ZAMBON Giovanni, classe 1896 da Cavasso
12. TOMMASO Adelchi classe '21 da Frisanco
13. MANCA Gesualdo, classe '17 da Teralba (Cagliari)
14. DOVIGO Pietro, classe '19 da Pivenza
15. PRANDOLIN Luciano, classe '21 da Tramonti
16. STABILE Renato, classe '25 da Aquileia
17. CLEDE Luigi, classe '18 da Gamel (Lubiana)
18. CHINESE Antonio, classe '11 da Resia
19. BERNARDON Carlo, classe '26 da Cavasso
20. ZAMBON Gino, classe '26 da Cavasso Nuovo
21. LOVISA Fernando, classe '16 da Cavasso
22. MAROELLI Giovanni, classe '23 da Arlegna
23. GIORDANO Attilio, classe '19 da Nimis

IN CONSIDERAZIONE DELL'ASSASSINIO DI DUE GUARDIE CARCERARIE DEL CARCERE GIUDIZIARIO DI UDINE e di altri vili attentati dei fuori legge.

Il Supremo Commissario non ha fatto uso del diritto di grazia spettantegli ed ha ordinato l'esecuzione delle suddette sentenze di morte.

La sentenza è stata eseguita in data 11 Febbraio 1945 mediante fucilazione.

Udine, 12 Febbraio 1945

IL TRIBUNALE SPECIALE PER LA SICUREZZA PUBBLICA

S takimi plakati je okupator naznanjal ustrelitev partizanov

IZ KANALSKE DOLINE

SPET SMRTNA NESREČA V RUDNIKU

Ni se še plegla žalost, ki jo je povzročila smrt rudarja Bepija Cudra iz Loga pod Mangrtom in že se je pripetila druga huda nesreča v rabeljskem rudniku. Plaz je zasul 43 letnega Marina Aprilisa, doma iz Pradolone (Benetke). Ponesrečenemu rudarju so takoj priskočili na pomoč in ga prepeljali v videmsko bolnico, kjer se bo moral zdraviti en mesec. Zdravniki so ugotovili, da ima poškodovan prsni koš, zlomljenih nekaj reber in še več drugih poškodb.

In še peresa nismo odložili, ko so nam sporočili po telefonu, da se je veriga nesreč v Rabeljnu še podaljšala: prišlo je še do ene smrtne nesreče, kjer je izgubil svoje življenje 56 letni uslužbenec v rudniški mehanični delavnici Radames Focardi. Do nesreče je prišlo pri vходу v rudnik. Focardi je upravljal stroj, ki je prenašal kos železa, ki se je v trenutku, ko se je mož nagnil z glavo naprej, odtrgal in padel na tla in ga močno ranil. Peljali so ga v bolnico, a je že med potjo umrl. Ranjki zapušta ženo in sina.

Te tri hude nesreče, ki so se dogodile v manj kot enem mesecu, so globoko pretresle vso Kanalsko dolino, posebno pa svojece onih, ki delajo v rudniku.

NEME

Kardinal Antoniutti med svojimi vaščani

Dne 4. septembra je kardinal Ildebrando Antoniutti, ki je doma iz Nem, posvetil v pravkar dograjeni stolni cerkvi tri nove oltarje. Po svečanem cerkvenem obredu, katerega so se udeležili vsi duhovniki okoliških far in zastopniki občine, se je kardinal zadržal v razgovoru z nekaterimi domačini in se zanimal za probleme, ki tarejo njegovo rojstno vas. Ta dan je visoki prelat tudi birmal 12 otrok.

Smrtna prometna nesreča

Pretekli teden je postal žrtev prometne nesreče 62 letni Giovanni Grassi iz Sv. Gervazija.

SV. LENART

IVO ZANINI - GORJUPOV TRAGIČNO PREMINIL V KANADI

Kar verjeti ne moremo, da se Ivo Zanini - Gorjupov po domače, iz Skrutovega, ne bo nikoli več povrnil med nas. Pred desetimi leti je odšel v Kanado poln upanja, da si bo tam ustvaril boljšo bodočnost, a usoda mu ni bila naklonjena. Na občino je prišlo prav pred dnevi žalostno sporočilo, da je Ivo Zanini, ki je bil star komaj 35 let, tragično preminil na delu. Tako umirajo naši najboljši možje daleč od doma, v tujih deželah, kjer služijo zase in za svoje družine vsakdanji kruh.

Praznik 60 letnikov

Letos so 60 letniki, ki jih šteje šenlenarški komun kar 14, praznovali skupaj svoje rojstno leto. Šli so tudi na izlet v Redipuglie, Monfalcone, kjer so imeli slavnostno pojedino, Trst in

Grassi je prečkal cesto ne da bi se prej prepričal, da ni nevarnosti in tako ga je podrl nek avtomobil, ki je privozil iz Ahtna. Ponesrečeni mož je umrl v bolnici par ur po prevozu.

CEDAD

Beograjski nadškof Bukatko obiskal naše mesto

Na svoji poti v Rim, kamor je šel po uradni posli, se je ustavil v našem mestu beograjski nadškof Bukatko. Ogledal si je nekatere mestne zanimivosti, med drugim tudi stolnico in cerkveno zakladnico. Obljubil je, da se bo zopet ogledal pri nas, ki se bo vračal iz Rima.

Pošten najditelj

Jugoslovanski državljani Franc Kranjc iz Trnovega ob Soči je prejšnji teden našel denarnico, v kateri je bilo 14 tisoč lir. Pošteni najditelj je vsoto takoj izročil policiji, kjer jo je lahko dvignila Marija Pia Biazutič vdova Petričič iz Puoja pri Spetru, ki jo je izgubila.

IZ IDRIJSKE DOLINE

Cesta Ibana - Stari Mlin

Dela za sistemacijo in asfaltiranje ceste Ibana - Stari Mlin je prevzelo v apait gradbeno podjetje Barbeti iz Vidma, ki je na dražbi ponudilo na ceno baze 18.27% popusta. Celotni stroški za to delo bodo znašali 35 milijonov lir.

FOROKE. Tale mesec so se poročili teli iz praprotiškega komun: Jožef Petrusa iz Praprotnege z Marijo Conetto iz Corno di Rosazzo; Minerva Pizulin iz Ibane z Robertom Cotterla iz Vidma, in šofer Alfiero Quercig iz Praprotnege z Anomario Relativo iz Cedad. Prijatelji jim želijo v zakonskem stanu dosti sreče.

GORJANI

Smrtne nesreče

Globoko je presunila vso našo okolico novica, da je umrla v huminski bolnici 52 letna liva Lazara iz Filipana. Zena je spremlila moža na huminski kolodvor, ker

Gorico. Ta dan jim bo ostal v lepem spominu.

NESREČA. V bolnico so morali peljati 34 letnega Jožefa Chibaja, ker se je močno usekal v levo koleno. Ozdravil bo v 15. dneh.

Nove telefonske linije

Te dni so pričeli z napeljavo telefona tudi v vasi Hlasta, Hrastovje in Dolenji Mjersi. Stroške, ki znašajo 2 milijona, bo delno krila država, ostalo pa komun-ska administracija. Z deli bodo končali še ta mesec.

Po dolgi bolezni je umrla tudi 55 letna Giuseppina Vogrič - Komesarjeva iz Hlaste. Zapušta hčer in sina. Ranjka je bila poznana po okolici kot dobra in delavna žena in zato jo bodo domačini ohranili v trajnem spominu.

je šel na delo v Milano. Ko sta se poslovila, se je vrnila proti domu po bližnici, po neki strmi gorski stezi. Najbrže ji je tukaj splohtelo ali pa ji je prišlo slabo in uboga Lazzara je padla globoko v prepad. Mimoidoči so jo na srečo kmalu opazili in jo prepeljali v bolnico, a je že čez par dni umrla, ker si je pri padcu prebila lobanjo in si zlomila tudi hrbtenico.

Kontribut za popravilo cest

Ministrstvo za javna dela je dalo našemu komunu za popravilo cest, ki jih je poškodoval dež, 1.500.000 lir pomoči. Zasluga, da je ministrstvo dodelilo našemu komunu to pomoč, gre poslancu Ceccheriniju, ki se je vedno zanimal za naše pereče probleme.

DREKA POD KOLOVRATOM

Iz komunskega konsilja

Na zadnjem zasedanju komunskega konsilja, ki se je sestal prve dni septembra, so sklenili, da ne bodo dvignili dveh tretjin posojila, ki jim ga je svoj čas dala «Cassa Depositi e Prestiti» za uravnovešanje bilance za leto 1959. Sklenili so tudi, da se reši prošnja za napeljavo vodovoda v Obranke.

Prejšnji mesec je bil skozi obmejne bloke v naših krajih zelo živahen promet. V devetih letih, kar je stopil v veljavo videmski sporazum, ni šlo še noben mesec preko meje toliko ljudi kot avgusta letos. Zabeležili so kar 30.697 prehodov in sicer: iz italijanske strani 10.345, iz jugoslovanske 18.058, z dvolastniško propustnico pa je prekorajilo mejo 1.428 kmetov iz obeh strani.

Največ prehodov je bilo skozi Štupco, kjer je blok prve kategorije; bilo jih je kar 25.680. To je rekordna številka. Skozi Učjo (občina Rezija) 305 prehodov, skozi Most na Nadiži (Platišče) 534, skozi Robedišče (Prosnid) 1.434, skozi Polavo pri Čepatiških 724, skozi Solarje pri Dreki 790, skozi Most Klinac (Idrijska dolina) 262, skozi Most Mišček 416, skozi Hum 26, skozi Boketo pri Topolovem 212, skozi Teleferiko pri Dreki 290, skozi prehod v Skaloh pri Grmeku pa 14.

SV. PETER OB NADIŽI

Ojačenje vodovoda v Bjačah

Špeterska komun-ska administracija je dala pretekli teden ojačiti vodovod tudi v Bjačah, ker že dlje časa ni dajal zadosti vode, posebno v poletnih mesecih. Ob tej priliki bodo v vasi napravili tudi kanalizacijo. Ljudje bodo prispevali k stroškom s prostovoljnimi delom.

Didaktična ravnateljstva

Šolski skrbnik iz Vidma je izdal poseben dekret, s katerim odreja, da bo komisija šolskega okrožja, ki ima svoj sedež v Če-

skem. Zadaj, nad vrati, smo opazili orgie in pripraven prostor za petje. ročnega maiega, a lepega krstnega kamna, smo videli se dva venka kropivnika za diagosiovičeno vodo, eden marmornat, drugi pa kamenit, ki ima se posebno umetniško vrednost.

Cerkev je zelo stara. Njen zvonik, lepe stoipaste oblike, je prava redkost. Zunan je na južni strani malo pokopanišče, ki je izredno dobro negovano in mnogi grobovi imajo marmornat spomenik in oklep.

Po dolini in bregeh je razporejenih kakih trideset vasi in zasevkov in vsi imajo za rešiti nesteto problemov, med prvimi seveda tiste, ki bi pripomogli k socialni in ekonomski obnovi. Ta bi se pa prav lahko mogla pričeti s sistemacijo cest, posebno one, ki smo jih omenili zgoraj, ki veže Sv. Lenart s Staro goro in s postavitvijo primerne industrije, ki bi zaposlila domačo delavno silo in bi se tako zaustavila tudi emigracija, ki je kriva, da se vasi prazni; potem bi se mogel razviti tudi turizem.

V resnici se je občina že mnogo prizadevala, da bi izboljšala na kakšen način obupno stanje, posebno hribovskih vasi, a neprestane vladne krize so ovirale, da bi dosegla potrebno državno pomoč. Občina je ukrenila marsikaj tudi na turističnem področju, a vse nič ne zaleže, dokler ne bodo urejene ceste.

V Sv. Lenartu imajo svoje izhodišče še trije komuni: Srednje, Grmek in Dreka. In prav zaradi te svoje posebne lege je Sv. Lenart nič manj zaženo središče kot Sv. Peter. Ne razumemo torej razlogov zakaj se kopičijo vse dejavnosti le v tej zadnji vasi, skozi katero ljudje Sv. Lenarta,

NADALJEVANJE IZ PRVE STRANI

ŠENLENARŠKA DOLINA

Dreke, Grmeka in Srednje ne hodijo. Postavitev kakšnega industrijskega obrata v šenlenarški kotlini bi torej mnogo pripomogla za ekonomski preporod in za dobrobit ne samo Sv. Lenarta, ampak tudi drugih treh komunov, ki smo jih prej omenili.

Vizum kar na meji

Odslej bodo lahko turisti z vseh strani sveta, ki bi radi obiskali Jugoslavijo med zimsko turistično sezono, prejeli vstopni vizum kar na meji, in sicer v času od 1. oktobra do 15. aprila. Vizum bo veljal za mesec dni, toda na prošnjo turista ga bodo jugoslovanske oblasti pozneje lahko podaljšale. Kakor je znano, so bili doslej deležni te olajšave samo turisti iz Avstrije, Češkoslovaške, Danske, Finske, Francije, Nizozemske, Kanade, Norveške, ZDA, ZSSR, Švedske, Vel. Britanije, afriških držav, držav srednje in latinske Amerike ter Azije (razen Kitajske in Turčije). Od oktobra letos dalje bodo tega deležni tudi državljani ostalih držav sveta. Jugoslavija želi očitno še bolj razviti zimski turizem. Vizum za Romune je bil v zadnjem času sploh odpravljen.

IZ NADIŠKE DOLINE

NAD 30 TISOČ PREHODOV MESECA AVGUSTA

rad za delo, oddelek za emigracijo (Ufficio del Lavoro - Sezione Emigrazione), kamor je treba tudi nasloviti tozadevno prošnjo.

KRATKE NOVICE

V SOVJETSKO ZVEZO je odpotovala v soboto iz Pariza doslej največja francoska delegacija, v kateri je 135 članov, predstavnikov vseh političnih smeri. Udeležili se bodo več kolokvijev po večjih sovjetskih mestih.

ZAHDONONEMSKA VLADA je zavrnila noto sovjetske vlade, ki je protestirala, ker se zahodnonemške vojaške enote vključujejo v planiranje multilateralne atomske sile Atlantskega pakta.

NA JUZNEM TIROLSKIEM so teroristi spet začeli napadati policijske postaje in vojašnice. V zadnjem tednu so bili že trije napadi na policaje in vojaške. Poleg vojaškega kamiona je eksplozirala bomba, ki je ranila pet vojakov. Teroristi so tudi streljali na nekega policaja in ga ranili.

VODSTVO KP KITAJSKJE je zavrnilo noto sovjetske vlade, ki je sklicala novo mednarodno posvetovanje komunističnih in delavskih partij. Pripravljala komisija bi se morala sestati v Moskvi 15. decembra letos.

MAO CE TUNG je v razgovoru z japonskimi socialisti zelo grobo načel vprašanja ozemljskih zahtev od Sovjetske zveze in celo opozoril, da bi morala Moskva vrniti nekatere dele Japonscem. Kitajci terjajo Vladivostok, Kamčatko in druga območja vzhodno od Bajkalskega jezera.

DELAVCI ZA NEMČIJO IN ŠVICO

Pokrajinski urad za delo išče za Nemčijo in Švico sledeče kvalificirane delavce:

Za Nemčijo vulkanizatorja gum, ki naj ne bi bil star več kot 40 let; dva zlatarja (ne starejša od 35 let in morata biti večša vseh popravil zlatnine in vrezovanja); en zakonski par, ki bi se zaposlil v čistilnici oblek (mož mora znati likati s strojem, žena pa mora biti sposobna za splošna dela in ne smeta biti stara več kot 40 let); zakonca za delo v tkalnici od 20 do 40 let, mož bo delal pri strojih, žena bo pa zavijala; 25 zakonskih parov, ki naj ne bodo starejši od 40 let, za delo v tovarni pločevine.

Za Švico pa: 15 delavk v starosti od 21 do 30 let, ki bodo zaposlene pri tekstilni tovarni Gesner & Co. A.G.

Za vse ostale informacije naj se zainteresirani obrnejo na U-

V VELJAVO BO STOPIL S 1. NOVEMBROM

NOV SPORAZUM ZA EMIGRACIJO ITALIJANSKIH DELAVCEV V ŠVICO

Olajšave za bivanje družine z emigrantom - Že po petih letih se bo delavec mogel preseliti v drug kanton

Dne 10. avgusta sta podtajnik on. Ferdinand Storani in direktor zveznega urada za industrijo, umetnosti, rokodelstva in delo prof. Max Holzer podpisala v Rimu sporazum, ki se nanaša na emigracijo italijanskih delavcev v Švico, ki bo stopil v veljavo s 1. novembrom namesto sedanjega, ki je bil se iz leta 1948.

Ta sporazum vsebuje vrsto določb, ki predvidevajo izboljšanje stanja italijanskih delavcev v Švici. Družina se bo odslej lahko združila z emigrantom že po 18. mesecu namesto po treh letih; delavec pa bo moral seveda imeti, kot v preteklosti, primerno stanovanje za družino.

Italijanski delavci, ki so bivali v Švici neprekinjeno vsaj pet let (namesto 10 let), se bodo lahko preselili v drug kanton, lanko bodo menjale poklice in se tudi vpisali v švicarske zavarovalnice za brezposelnost.

Stagionalni delavci, ki do sedaj niso uživali beneficijev, ki jim imajo delavci z enoletnim dovoljenjem, če so bivali v Švici v 5. letu 45 mesecev zaradi dela, bodo na željo dobili dovoljenje za nestagionalno bivanje pod pogojem, da dobe zaposlitev v svoji stroki vsaj za eno leto.

Novi sporazum tudi zagotavlja, da bodo italijanski delavci zaposleni pod enakimi pogoji kot lokalna švicarska delavna sila. Tudi kar zadeva aplikacijo zakonov na delo, preprečevanje nezgod, higijene in stanovanje bodo uživali iste pravice in iste zaščite kot švicarski delavci.

Med pogajanjem sta obe delegaciji pozorno pregledali še druge probleme, ki se nanašajo na emigracijo delavcev in njihovih družin v Švico, kot na primer: zdravniški pregled, stanovanje, prilagoditev na življenjske raz-

IZPOD MATAJURJA

Konec kolonije v Čeplatiščih

Prejšnji teden so zaprli poletno kolonijo v Čeplatiščih, ki jo je organiziral šolski patronat s sodelovanjem E.C.A. (Ente Comunale Assistenza), kjer je bilo na počitnicah 25 dni 30 otrok iz Cedada. Otroci so se na dobrem zraku in v prijetni okolici počutili zelo prijetno in nekateri so se kar težko poslovili od novih prijateljev, ki so jih našli v naši vasi.

Ivan Trinko:

Povojna črtica

Vojna se je nepričakovano končala. Ko so ga pustili domov ter mu povrh dali še precejšnjo svotico, da si doma opomore, se je vrnil s hrepenenjem in trepetajočo dušo med svoje in ker jih je dobil še žive, je postal šumno vesel, pri čemer je pomagalo tudi vino, zavžito po poti. Oživljena žena je mislila, da je tak iz golega veselja, saj je tudi njo in otroka prevzela tako silna in nevzdržljiva radost, da jih je skoraj ubila.

Mož je dal ženi boljši del prinesenega denarja in jo s tem zopet silovito vzradostil. Uboga žena! Saj je toli živo in vztrajno upala v božjo pomoč! Ostalo si je pa vendar pridržal za svoje nove potrebe. Zahajal je v krčmo. «No, saj je vendar potreben in vreden», je mislila žena, «Bog ve v kakšnih nevarnostih je bil in koliko žalosti in trpljenja je preстал. Da ga je le mili Bog nazaj prinesel!».

Pil je torej tudi doma. Tudi opil se je, Moj Bog! To se lahko zgodi človeku, ki ni varen, posebno če je izmučen, je modrovala žena. Zapis je kmalu, kar si je bil pridržal, a pohajanje v krčmo se ni hotelo končati. Delal je sicer čez teden in si tudi lahko kaj zaslužil, kajti dela je bilo veliko in delavcev malo. Del zaslužka pa si je vsak teden pridržal za vino. Kmalu je postal nava-

mere, šolanje otrok, plačevanje davkov itd.

Sporazum predvideva tudi postavitev mešane komisije, ki bo nadzorovala aplikacijo določb tega sporazuma in bo lahko reševala vsa vprašanja, ki se nanašajo na italijanske delavce v Švici.

V FRANCIJI POVIŠALI DRUŽINSKE DOKLADE

Francoska vlada je sprejela sklep, s katerim bodo s prvim avgustom tega leta družinske

doklade povišane za 5,5%. Čista plača bo za računanje teh dokladov povišana za 4%.

Sklenjeno je bilo tudi, da bo pogodbeni taksa (tassa forfe-taria), ki jo mora plačati ino-zemski delavec, da lahko pripe-lje v Francijo ženo in otroke, po-višana v sledeči meri: od 80 Fr. na 100 Fr. za odrasle in otroke starejše od 10 let; od 63,50 Fr. na otroke med četrtem in dese-tim letom; od 43 Fr. na 65 Fr. za otroke, ki so stari manj kot

Potujte z nami po Sloveniji

Po poteh iz Ljubljane do Kranja in Bleda

★ JEPRA (16 km od Ljubljane) nekaj hiš in cerkvice. In veliko razkrižje poti! Cesta nas naravnost pripelje v Kranj, če zavijemo na desno, smo spet ob Zbiljskem jezeru, če pa krenemo po asfaltirani cesti na levo, pa je samo 8 km do staroslavne Škofje Loke. Prav res bi bili nespametni, če bi po ravni cesti skozi hosto drveli naravnost v Kranj, ko pa nam majhen ovinek nudi toliko lepega in zanimivega.

★ NAKLO (32 km od Ljubljane). Lepa in bogata vas, ki ima renjski slavna gostilna, katere

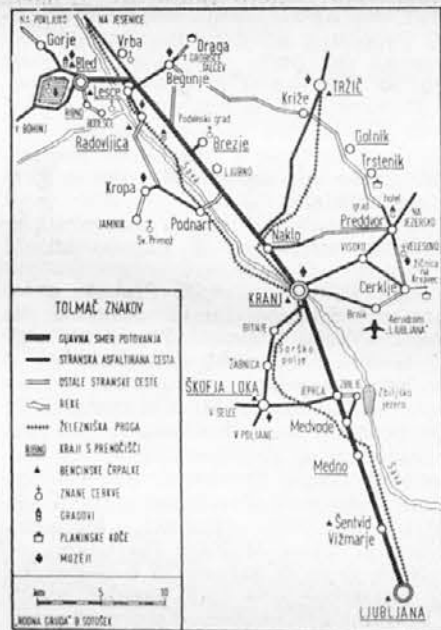
poizkusiti. — V vasi je avtobusna in železniška postaja.

Med Naklim in Radovljico ob

glavni cesti ni večjih krajev. Prva vas je Bistrica, kjer so v Valvasorjevih časih hrusti ljudi kar prenašali čez vedno deroči potok. Danes je na tem kraju most, kar pravi - ženski rod zelo obžaluje. Pri Bistrici se začne cesta vzpenjati, začnajo se znani brez-janski klanci, ki so nekdanj ko-lesarjem delali hude preglavice, če so hodili na romanje ali pa na kopanje, bodisi na Brezje ali pa na Bled.

Vmes je še Podbrezje in potem križišče, kjer vas vabi Kropa. Pojdimo! Cemu neki bi tako hiteli naprej? Po nekaj ovinkih pridemo do Save, kjer je vas Pod-nart (železniška postaja!) in je do Kroke le še uro hoda ali 5 kilometrov na avtomobilskem stevcu. O Kropi je bilo že napi-sanih toliko besed, da bi tukaj vse to kar izpustili. Kropa je le-pa in prikupna. Stara je in zato nam je še posebej všeč. Imajo kovinsko tovarno «Plamen» in zadrugo, kjer kujejo okraske. Zelo lepo je urejen kovaški muzej, ki je posebej vreden ogleda. V zgornjem delu naselja pa je še stara kovačija imenovana «vi-genc», kjer poleti gori ogenj in kjer eden izmed kovačev na star način tu pa tam za radovedneža izkuje pravi «cvek», ki je vsako-mur lep spomin na obisk v me-stecu pod Jelovico.

(Nadaljuje)

obisk imajo mnogi popotniki po-sebej v načrtu. Zakaj? Treba bo tudi svojo predilnico volne. Ob cesti stoji dobra in po vsej Go-

Osvobodilno gibanje v Beneški Sloveniji

Odbori narodno osvobodilne fronte so prevzeli delo bivših občinskih odborov, delo podežatov in občinskih sekretarjev. Seveda niso delali odbori za fašistično republiko, pač pa za ljudstvo in njegovo vojsko. Posebno so skrbeli za red in obrambo dežele. Za prehrano in opremo prebivalstva so skrbele posebne gospodarske komisije, ki so začele delovati v letu 1944.

Ko je ljudstvo v cedaj večjem obsegu sodelovalo v narodno-osvobodilni borbi, je nastopil čas, da si ljudstvo izvoli svojo oblast, svoje narodno-osvobodilne krajevne odbore, ki bi prevzeli v roke upravo in cuvanje reda: odbori osvobodilne fronte pa bi se bavili s političnim in kulturnim delom.

Septembra in oktobra 1944. so se vršile po mnogih krajih Beneške Slovenije volitve v krajevne narodno-osvobodilne odbore. Vsa Beneška Slovenija je bila razdeljena v tri okraje: Rezija, Zahodna in Vzhodna Beneška Slovenija. Vsak okraj je imel svoj okrajni odbor in okrajno gospodarsko komisijo. Vsi trije okraji so bili vključeni v Zahodno rimsko okrožje.

Volitve so potekale povsod ob sodelovanju vsega ljudstva. Dan volitev je bil pravi praznik. Prvic so volile tudi naše žene. Zmagalo je načelo ženske enakopravnosti, saj morajo one nositi glavno skrb za dom in družino. Prav je bilo, da so odločale tudi one pri izvolitvi ljudi, ki jim ljudstvo zaupa vodstvo krajev in okrajev.

V okraju Reziji so mogli voliti skoraj vsi, ker ni bilo tako blizu nemških postojank. Solbica je volila svojo oblast 26. septembra 1944., Bela 27., Ravenca 28., Osojani-Korita 30. septembra in Njiva-Liščace 2. oktobra 1944.

V Zahodni Beneški Sloveniji so se vršile volitve v Tajpani, Platiščih, Brezjah, Krnahti in po drugih vaseh. Tudi v Vzhodni Beneški Sloveniji so volili po številnih vaseh. Kjer pa se radi sovražnih postojank volitve niso mogle izvršiti, so še nadalje delovali odbori narodno osvobodilne fronte, imenovani po krajevnih zaupnikih.

Težka in nevarna je bila borba partizanskih borcev, toda nevarno in težko je bilo tudi delo fantov, mož, deklet in žena v odborih. Za marsikatero so izvedeli sovražniki in ga ustrelili ali pa odpeljali v koncentracijska taborišča, kjer so premnogi pomrli od pomanjkanja in uničenja.

Poleg narodno osvobodilne fronte, ki je bila glavna politična organizacija beneških Slovencev, so bile razporedene tudi organizacije antifašističnih žena, zveze slovenske mladine in za najmlajše zveza slovenskih pionirjev. Vse te organizacije so se gibale in delale na prosvetnem polju in zbirale orožje, živež in obleko za borbe. Mladi slovenski fantje so prenašali kot kurirji pošto in liste, drzni obveščevalci so pa poročali, kje se giblje sovražnik, kako je močan in kako oborožen.

Mladinske in ženske organizacije so skrbele, da se čim več ljudi nauči pisati in brati. Uspehi so se kmalu pokazali. Mnogi beneški Slovenci so že lahko nastopali na mitingih in recitali slovenske pesmi. Vsi so radi prebirali pesmi, zlasti pesmi Simona Gregorčiča.

Vrhunec prosvetnega delovanja so bile slovenske šole. Da, Beneška Slovenija je doživela, da so se za časa borbe odprle prve slovenske šole. Niso bile povsod v šolskih poslopjih, ponekod so bile kar v zasebnih sobah, ali pa celo pod milim nebom. Šol je bilo precej, pravih učiteljev in učiteljic pa malo, zato so morala odrasla dekleta, ki so že znala dobro pisati in brati, v posebne tečaje, da so potem učila mlade beneške Slovence.

Vse je vrelo med borbo v Beneški Sloveniji. Vsi so se borili za svobodo, za novi čas, za lepšo bodočnost.

Poslednje divjanje okupatorjev. — Fašizmu in nacizmu so bile ure štete. Njuna vojaška moč je padala, zato so pa toliko besneje grizli okoli sebe kot stekel pes. Prav posebno so pa pokazali nacisti svojo pravo zversko nprav po dolinah Beneške Slovenije.

Konec julija 1944. so partizani napadli Nemce na poti iz Prosnida v Subid. Sovražnik je imel precej izgub. Za svoj poraz se je maščeval nad ubogim Subidom. Nemci so pretepali ljudi, ropali vse, kar jim je prav prišlo: živež, obleko in živino ter nato zažgali 30 hiš, v katerih je zgorelo več otrok in žena. Maščevali so se nad nedolžnimi otroki, ker se niso mogli nad partizani.

Nova, bolj skeleča, popolnoma nepričakovana žalost in novo stradanje nesrečne družine. Mihec, rahločutna in bistroumna duša, je razumel položaj in strah ga je bilo. Kaj, ko bi mogel on delati! Bil pa je premlad in povrh brez vsake moči, ker je komaj preстал hudo bolezen! Goreče je ljubil očeta, zato pa je tem ostreje občutil razjedajočo žalost vsakokrat, kadar ga je videl ob nedeljah, ko je šel opit domov. Žena je jokala in rotila moza, naj za božjo voljo pusti grdo in sramotno navado. Mož je obljubljal. Delal je z največjo vnemo vse dni in se uobjal. Toda nedelja ga je zapeljala.

Vašcanje so se mu sprva čudili, iz nedoumljivosti zmajevali z glavo; potem pa, ko so razumeli, so se mu posmehovali. Domačih je bilo sram; on sam se je v treznosti jezil nad seboj.

Na ženo se je silno jezil, ker ga je že ostro svarila in kregala. Se bolj sitno pa je bilo, ker je jokala in tarnala in še otroka — ubogi sirotici — sta ji pomagala pri tem. Hudoval se je naposled tudi na nju.

No in tako je bilo neke nedelje popoldne. Vreme je bilo prekrasno, dan svetel, in prijetno tople. Solnce je šlo proti zatonu in izredno lepo zlatilo hiše, drevje, gorske grebene in pečine. Gori nad vasjo so cerkvena okna kar gorela v jarkem odsvitu rdečih žarkov. No, krasno je bilo in neumneži so bili oni, ki so brez vzroka tičali med domačimi zakajenimi stenami.

Otroci so se igrali na vasi, kjer je bilo precej prostora za njihove norčije. Letali so, skakali, plezali po stari lipi, nadlegovali mimo idoče, se prepirali, kričali, peli, pse dražili, mačke lovili in Bog znaj, kaj so vse

uganjali! Nekateri bolj mirnega značaja so sedeli pri kraju in se pomenkovali; veseli dirindaj je bil vendar tudi brez njih velik.

Celo naš bolelni Mihec je prišel na dan, da se razveseli in nasrka čistega zraka. Prisedel je k mirnejšim. Radi so ga imeli, ker je bil dober in prijazen z vsakim.

Med razposajenimi paglavci je bil eden najglasnejših Polenarjev Kari, ki je sovražil Mihača, odkar ga je obtožil, da je pokral hruške v sosedovem vrtu. Mihec bi ne bil ovajal nobenega, toda dolžili so njega in drugače se ni mogel opravičiti, nego da je povedal za pravega tatu. Mimo tega so se Mihčevi in Polenarjevi zadnjič prerekali med seboj radi nekih desk, katere je bil Polenar ukradl.

»Lejte ga, lejte! Pijančev sin je prišel. Nočemo te tukaj, bleda smrt!« Tako je Karl pozdravil ubogega otroka, ko ga je zapazil.

Mihec, dobra in pohlevna duša, ni nič odgovoril. Vajen je bil trpeti molče. Ker je bil šibak, se ni maral bativi z nasilniki, kakršen je bil Karl. Toda rahla rdečica, ki mu je zalila blede lice, je pričala, da so ga hudo-bne besede vendar zašle v srce.

»Ne poslušaj ga, Mihec! Kaj ti more? Saj veš, kakršen je,« ga je tolažil Stengerjev Pepič. »Hudobnik je bil in bo kot njegov oče.«

»Bleda smrt, bleda smrt! Nočemo te. Beži preč!« se je zopet oglašil Karl.

»Kaj mu hočeš? Saj ti ni na poti, grdina!« mu je oporekal Pepič. »Pusti ga pri miru!« so se oglašili še drugi.

(Nadaljuje)

A VENT'ANNI DI DISTANZA

Il martirio di Nimis Attimis Faedis e Sedilis

Un eccidio senza nome a Tolano - Il doloroso esodo della popolazione dai paesi bruciati dai nazifascisti - Ricostruzione

Durante l'ultimo conflitto, particolari conseguenze negative hanno dolorosamente pesato sul territorio della Slavia Friulana e sulle propaggini pedemontane mistilingue.

Ne parliamo oggi perché ci si trova ormai nel clima commemorativo del ventennale della « Resistenza » che appunto nella Slavia Friulana e nei territori a popolazione mistilingue ha scritto parecchie tra le sue più belle pagine di storia.

Il 25 agosto 1944 una colonna corazzata di SS e fascisti, dopo le azioni negative offerte dai cosacchi battuti tatticamente dai partigiani, irruppe a Tolano dove per rappresaglia devastò e incendiò, bruciando alla fine, orribile a dirsi, in una stalla, vivi 36 civili tra uomini, donne e bambini. Compiuta la feroce rappresaglia la colonna si allontanò.

Nei giorni 26 e 27 sono i cosacchi che tentano di frantumare la resistenza partigiana. Nei giorni 28, 29 e 30 agita la battaglia nella zona continua.

Il 31, ultimo di agosto, è giornata decisiva per gli intrepidi partigiani i quali, dopo due ore di combattimento, alle ore 20 conquistano Nimis sul cui Municipio venne subito issata la bandiera della libertà.

In tal modo si poté creare una zona senza nemici, denominata « zona libera orientale » con vertici Cividale, Bergogna e Tarcento.

La « zona libera » — una specie di piccola repubblica partigiana — dava evidente fastidio al nemico data la sua importanza economica, logistica e strategica. Per tale ragione all'alba del 27 settembre 1944 più di trentamila tedeschi — gli effettivi di due divisioni — sfruttando il fattore sorpresa, attaccarono concentricamente la Zona Libera. Si combatté più aspramente a Sedili e a Madonna delle Pianelle. I partigiani — garibaldini, osovani e anche sloveni — pur notevolmente inferiori in uomini e mezzi, si difesero con grande bravura in ogni settore.

Soltanto verso le ore 20 il nemico riuscì a forzare l'ingresso nella valle del torrente Grivò prendendo in tal modo alle spalle Faedis.

I partigiani sgombrarono Nimis all'alba del 28 settembre '44 dopodiché tutti i reparti dei combattenti della libertà diedero inizio allo sganciamento in direzione Monteperta-Taipana.

Durante la notte tra il 29 e il 30 settembre 1944, pertanto, lo sganciamento, protetto da gruppi di retroguardia, era ovunque in atto. Naturalmente a questo punto era da considerarsi conclusa la battaglia per la difesa della Zona Libera Orientale.

Il nemico a fine battaglia operò una selvaggia repressione che fece fremere di sdegno ogni essere umano e che giustificò ogni maledizione.

Esso si sfogò su tutto ciò che gli capitò sotto mano: sventura e morte erano dovunque in agguato.

Si è trattato di una rappresaglia selvaggia: uccisioni, donne e ragazze violentate, arresti in massa, e poi le deportazioni.

Nimis, Attimis, Faedis e Sedilis altrettanti spaventosi roghi: uno spettacolo apocalittico.

Per giorni e giorni inesorabili le fiamme si sono levate alte dalle case, tingendo nelle notti di sinistro riverbero le valli e le montagne.

In quei giorni di rovina e di morte, da quella che era stata la Zona Libera Orientale, si è vista la povera gente fuggire dai propri paesi e dai propri casolari per non vivere più sotto l'incubo di altre feroci rappresaglie.

I prurghi, in lunghe processioni, incedevano penosamente per molte strade, e in maggior misura verso il capoluogo, recando a mano o sulle spalle qualche masserizia.

Spenti gli occhi avevano gli uomini e le donne; terrorizzato, trasfigurato il viso i bambini, ma nel cuore di tutti, in quelle tremende ore, albergava la speranza di ritornare perché si « sentiva » che presto la guerra si sarebbe conclusa vittoriosamente.

E fu così: nazisti e fascisti furono annientati dal valore e dal sacrificio dei partigiani e la gente ritornò ai propri paesi per ricostruire in pace il proprio tetto e per riaffrontare la vita in piena libertà e con i più seri propositi.

A vent'anni di distanza noi rendiamo onore ai morti e ai vivi che hanno reso possibile la vittoria e l'incamminamento sulla via della giustizia sociale e del progresso.

Gli invasori stanno facendo razzia di bestiame nella zona di Nimis. Così hanno distrutto il patrimonio zootecnico

Nel ventennale della Zona Libera

Programma - Orario della celebrazione

Domenica 27 c.m. in NIMIS, ATTIMIS e FAEDIS verrà celebrato, in forma unitaria e solennemente, il ventennale delle epiche battaglie partigiane, durante le quali, per rappresaglia, sono stati incendiati, come parliamo in altra parte del giornale, i tre paesi martiri: Faedis, Nimis, Attimis e Sedilis. Nel contempo sarà ricordata la breve ma gloriosa vita della Zona Libera Orientale, vita vissuta in piena atmosfera democratica, nel cui territorio, appunto, si trovavano le tre località nominate.

La celebrazione è posta sotto l'egida dell'A.N.P.I. provinciale di Udine, (Associazione Nazionale Partigiani d'Italia), dell'A.P.O. (Associazione Partigiani Osoppo) e delle Amministrazioni comunali dei paesi interessati che così hanno stabilito il programma-orario:

Domenica 27 settembre 1964:
A NIMIS, ore 9: Incontro delle Autorità e Partigiani. Saluto del Sindaco del Paese cui seguirà la commemorazione ufficiale.

A cerimonia ultimata, partenza per Attimis, attraverso il Piccolo Monte Croce.

Ad ATTIMIS, ore 10: Raduno e saluto del Sindaco, quindi orazione del dott. Alfredo Berzanti Presidente della Giunta Regionale, dopodiché ci si recerà a Faedis.

A FAEDIS, ore 11: Chiusura delle celebrazioni con il saluto porto dal Sindaco ed il discorso conclusivo che sarà tenuto dal Presidente dell'Associazione Nazionale Partigiani d'Italia on. Arrigo Boldrini (Bulow), Medaglia d'Oro al Valor Militare Partigiano.

Nelle sere di sabato 26 e domenica 27 settembre 1964 dalle Prealpi, sopra i Comuni dell'ex Zona Libera Orientale, verranno lanciati dei bengala tricolori in memoria dei Caduti per la Libertà.

Avvertiamo che tutti i convenuti dovranno provvedere a portare con sé la eventuale colazione al sacco. Ad ogni modo, nelle osterie dei dintorni e delle ridenti colline, potranno soffermarsi tutti coloro che lo desiderano.

I partigiani vicini e lontani parteciperanno alle varie manifestazioni sono invitati, come da accordi presi tra gli enti promotori, a intervenire muniti solamente di coccarda o di nastrino tricolore, vale a dire senza fazzoletti di formazione.

Nastrini e coccarde si possono prenotare presso le sedi provinciali e sezionali dell'A.N.P.I. e dell'A.P.O.

Le bandiere saranno quelle delle Associazioni e delle formazioni partigiane.

E' prevista la partecipazione, oltre che di autorità e personalità provinciali e regionali e delle popolazioni locali e contermini, dei Sindaci o dei rappresentanti delle Amministrazioni comunali, con bandiera, di tutti i Comuni della Regione Friuli-Venezia Giulia. Saranno presenti inoltre rappresentanti del movimento partigiano della vicina Slovenia.

FILTER « 170 »

è la fuoriserie delle sigarette

Ai lettori e a tutti gli amici

Ci permettiamo richiamare la cortese e benevola attenzione di tutti gli amici, lontani e vicini, circa le serie difficoltà che, in questo particolare periodo di crisi economica, che, purtroppo, dura da assai tempo, sta attraversando il giornale; ed appunto per questo, più che rivolgere un appello, il cui sapore è sempre o quasi di tono allarmistico, ci rimettiamo, meglio anzi, confidiamo nella comprensione e nella certa solidarietà di tutti i lettori e di quanti — ma vogliamo sperare lo siano tutti — sono convinti della assoluta necessità che questo foglio continui a vivere ed a mantenersi quale finora si è sempre dimostrato, e precisamente coraggioso e valido strumento di difesa e di tutela di tutti i cittadini di parlata slovena della provincia di Udine, ovunque si trovino; comprensione e solidarietà che ci auguriamo abbiano a tradursi in nuovi lettori e in nuovi abbonati e, per chi più può, in rimesse di quote più sostanziose.

A tutti, per intanto, il più vivo ringraziamento.

GITA FERIALE CON SOSTA A TAIPANA

Dappertutto di questi tempi la gente, quella naturalmente che lo desidera e ne ha la possibilità — non quella che ancora non può prendersi alcuna soddisfazione, nemmeno di una gita di piccolo cabotaggio o meglio di minima spesa — tenta di evadere anzi di sguagliarsela dalla propria casa per recarsi altrove: chi con la scusa di cambiare aria, chi con quella di ritemperare le energie, chi per riposarsi dalle fatiche di ogni giorno o dai lunghi mesi di studio. Parecchia gente però la fa anche per un senso di imperdonabile vanità, insomma per poter poi dire: « Io sono stato lì, io sono stato là; e via dicendo. Le solite miserie umane.

Noi, che non possiamo neanche ritenerci a mezza strada nei confronti di coloro che possono « muoversi » e degli altri che invece devono stare inchiodati a casa, abbiamo compiuto uno sforzo e ci siamo allontanati dalla nostra residenza per compiere un breve giro nella Slavia Friulana, su una « seicento », piuttosto passatella, di un amico, ma più che per godere della frescura di quei posti e dei meravigliosi quadri panoramici o per consumare il « pich-nich », che poi altro non è che una comune colazione a base di panini imbottiti, lo abbiamo fatto per tastare un po' il polso di qualcuno e in tal modo, il più diretto e democratico, poter conoscere la situazione economica locale.

La sosta più lunga, ad ogni modo, l'abbiamo fatta a Taipana, dopo aver, diremo così, porto un saluto alle sue borgate e borgatelle, del resto sempre affettuosamente accoglienti.

Il giorno era feriale e in conseguenza ciascuno e ciascuna si trovava al proprio posto di lavoro e di sofferenza. Ma di maschi ne abbiamo visti pochissimi: i giovani e i più validi sono stati travolti via dalle ondate emigratorie. Le femmine, invece, poverette, hanno il loro da fare per tenere da conto la casa, allevare i bambini, curare i pochi metri quadrati di terra, provvedere alla mucca o al maiale o agli animali da cortile. Ma non bisogna affatto credere che ogni donna, ogni famiglia, disponga di questo e di quello. Sarebbe senz'altro una grande fortuna per gente abituata a vivere quasi di niente.

A Taipana, dunque, dove per la verità si è già provveduto a rendere meno stridente la prospettiva della piazza con la sistemazione e copertura del rio Gorgons nel tratto più prossimo alla chiesa parrocchiale (abbiamo già avvertito che circa la concessione da parte dello Stato del quid della spesa ben sette di loro, esponenti politici e non, compreso il Sindaco si sono fatti belli attribuendosi ciascuno la priorità dell'interessamento per lo ottenimento dei contributi: quando si dice la modestia), abbiamo potuto avvicinare un vecchio e una donna che, reduce dall'aver recato a mezza costa, sulle spalle, dello stallatico — e di viaggi, dal basso in alto e viceversa, ne aveva già fatti parecchi — con il suo smunto viso sembrava volerci dimostrare come pesassero su di lei e

sulle donne del paese le conseguenze dell'emigrazione e della degradazione economica.

Ci disse il vecchio: « Qui le cose vanno come sempre, cioè male; più si vive e più si spera naturalmente. Ma quante delusioni nella vita. La Regione? Adesso speriamo in essa. Ma guai se dopo tanto chiasso essa finisce per diventare un « ufficio burocratico », buono tutt'al più ad assolvere alle funzioni che già svolgono i preti e gli altri commissari ».

Ci disse la donna: « Io mi intendo poco o niente di politica, ma anche se ne intendessi qui non cambierebbe nulla. Sono sfiduciata. Promesse e sempre promesse; e basta. E' un prendere in giro la povera gente come noi ».

Abbiamo osservato: « E il miracolo economico? ».

« Ne abbiamo sentito parlare parecchio ma senza mai vederlo questo miracolo. Va bene che siamo ignoranti ma non al punto che credono loro ».

« Loro chi? ».

« Quelli che comandano, insomma, e che ogni tanto vengono qui o scrivono sui giornali che si farà questo e che si farà quest'altro. Intanto tutti i nostri uomini sono costretti a ramingare per il mondo per guadagnare un pezzo di pane per vivere. Sarebbe anche ora di finirli di trascurarci e di lasciarci in questa condizione. Noi contadine, poi, siamo sempre state le più sacrificate tra le lavoratrici, e nessuno qui, a cominciare dalle autorità, che non ci risparmiavano le tasse, ci tiene in considerazione ne fa qualcosa per venirci incontro e aiutarci ».

Ultimando la gita — gita di lavoro in sostanza — prima di lasciare il territorio del Comune di Taipana, altri vecchi e altre donne ci hanno detto le loro pene; e tutti non hanno fatto altro che confermare, con espressioni colorite e convincenti, lo stato di estremo disagio e di abbandono in cui in generale versa la popolazione, specie la parte di essa che vive nelle zone più isolate e impervie; e più di uno ha tenuto a far sapere, sottolineando con forza le parole, che, tanto per incominciare — a parte quello che farà o non farà il Governo Regionale — sarà bene, anzi doveroso per coloro che amano davvero questa nostra terra e si sentono orgogliosi delle sue origini e delle sue tradizioni e che non disdegnano, infine, di mantenere in onore quella lingua madre che certuni vorrebbero invece far scomparire, che nelle prossime elezioni amministrative, che dovrebbero svolgersi nel tardo autunno di quest'anno, si cerchi di fare il possibile per mandare in Comune degli uomini non solo capaci ma che godano tutta intera la fiducia della popolazione; e naturalmente che siano dei veri democratici.

« Ciò sarà possibile — ha concluso il nostro interlocutore — se, come lo spero ed è da augurarsi, si riuscirà a creare in tempo la necessaria unità d'azione e di obiettivi di tutti gli elettori di ambo i sessi ».

G. T.